

Út a lejtőn

John Wain

Megmondaná végre, Mr. Lumley, mi az, ami nem tetszik önnek a szobákon?

A sértődött felháborodás félreismerhetetlenül kicsengett a háziasszony hangjából, amikor végül is elvesztette a türelmét. Charles majdnem hangosan felnyögött. — Most magyarázza meg pontról pontra, miért nem szeret itt lakni? Beszéljen az asszonynak a férje reggeli köhögéséről, az örökös kutyaugatásról, valahányszor megérkezik vagy eltávozik? Vagy a hallban lévő szutykos gyékényszőnyegekről? Ez nyilván lehetetlen. Miért nincs benne annyi tapintat, hogy beérje azzal az udvarias hazugsággal, amelyet be akart adni neki? Neki mindenesetre ragaszkodnia kell hozzá. Az asszony üveges szemébe nézett, és igyekezett olyan udvariasan beszélni, ahogy csak tudott.

— Valóban, Mrs. Smythe, igazán nem tudom, miből gondolja, hogy nem tetszenek a szobák. Én mindig mondtam, mennyire kényelmeseknek találok őket. De már másnap szóltam, hogy szeretnék a munkámhoz közelebb eső lakást találni.

— És hol dolgozik? Ezt már kétszer-háromszor kérdeztem öntől, Mr. Lumley, de sohasem válaszolt nekem.

— Mi a fenét érdekli az, hogy hol dolgozom? — szerette volna mondani, de ennek ellenére kénytelen volt elismerni, hogy a kérdésben van némi jogosultság. Tudta, hogy kezdettől fogva rejtély az asszony előtt, mert sem beszédével, sem öltözködésével nem emlékeztet azokra a jól öltözött fiatal irnokokra és elemi iskolai tanítókra, akiknek rendszerint kiadta a szobáit. Az igazat mégsem mondhatja meg csak úgy egyszerűen: Most kerültem ki az egyetemről, történelemtanári diplomával, nincs állásom, sőt még kilátás sem arra, hogy legyen, abból az ötven fontból élek, ami még a bankban maradt, s közben a jövőmről gondolkozom. Nem. Összeborzadt,

mint ahogy gyakran borzadt össze, ha arra gondolt, milyen mohó megértést tanúsítana az asszony iránta és problémái iránt, hogyan bújna a lapok „Állás” rovatát, és hogyan „érezné kötelességének”, hogy érdeklődjön anyagi helyzete felől. „Arra kell kérnem, Mr. Lumley, hogy előre fizessen. Az ön pénze nem tarthat örökké.” Szinte hallani vélte, amint ezt mondja gyanakvó, rekedtes hangján.

— Ezt nem értem. Nekem úgy rémlik, mintha önnek valami különleges oka lenne arra, hogy ne mondja meg, miből él. Nem azért mondom, mintha kíváncsiskodó természet volnék, egyáltalán nem azért.

Atkozottul bolond volt, hogy nem eszelt ki valamit előre erre az eshetőségre. Minek is mondhatná magát? Tanítónak? De ugyan hány iskola van itt Stotwellben? Meg kellett volna jegyeznie valamelyiknek a nevét, lehetőleg olyannak, amelyik legalább öt mérföld távolságra fekszik innen, hogy előre hihetővé tegye a hazugságot. Különben is mit tud Stotwellről? Van itt egy agarverseny-pálya. Esetleg ott dolgozhatna? Mondjuk a totalizátór-nél. De rögtön eszébe jutott, hogy soha életében nem látott totalizátort. Különben is túl sokat volt esténként idehaza. Esetleg egy ügyvéd mellett dolgozik? De megkérdezné, melyik ügyvéd mellett, hol az irodája, és hiába nevezné meg valamelyiket, mert, tekintve, hogy nagyon felkeltette az asszony gyanúját, az szenvedélyes alapossággal úgyszólván utánajárna, hogy kiderítse az igazat. Mégis beszélnie kellett. Erőszakkal kényszerítette mozgásra nyelvét, abban a reményben, hogy az, az ő segítsége nélkül is, pusztán önszántából majd csak mond valamit.

— Hát a dolog úgy áll, Mrs. Smythe, hogy... Bizonyára hallott már „Jehova tanúi”-ról?

A háziasszony zavartan forgatta fejét ide-oda. Riadt szemével igyekezett elkapni a fiatalember tekintetét.

— Csak nem akarja azt mondani, hogy ön is közéjük tartozik?

— Ez nem lenne éppen pontos meghatározás. Én nem tartozom csak úgy egyszerűen közéjük.

— Mr. Lumley! *Mondja meg, mivel foglalkozik!*

— Magánnyomozó vagyok.

Az igazság az volt, hogy ezek a szavak csak úgy maguktól buggyantak ki belőle.

— Magánnyomozó? Jehova tanúi? Mit jelent mindez? Jobb, ha megmondja az igazat, fiatalember, jobb, ha megmondja. Nekem mindig csak olyan lakóm volt, akiről tudtam, hogy megbízható és rendes foglalkozást űz, most pedig megjött ön, először nem akarja megmondani, mivel foglalkozik, aztán pedig kiderül, hogy detektív, akinek bűnözők között kell forognia. Egyszer még, mielőtt egy szót is szólhatnék, a házamhoz csődíti őket. Ha ugyan igaz, amit ön mond.

Charles elővett zsebéből egy doboz olcsó cigarettát. — Egy pillanat — dűnyögte. — A hálószobában hagytam a gyufát. — Ne törődjön most a gyufával! — rikácsolta az asszony. Charles azonban kirontott a szobából, becsapta maga mögött az ajtót, és felszaladt a hálószobába vezető lépcsőkön. Amikor felért, első pillanatban ösztönösen szeretett volna az ágy alá bújni, bár tudta, hogy ez hasztalan lenne. Össze kell szednie magát. Meggyújtotta cigarettáját, szívott egyet a keserű füstből, aztán szembefordult a háziasszonnyal, aki éppen akkor nyitott be a szobába. Elméje egyszerre kitisztult. Mivel magyarázatot követelnek tőle, ő majd magyarázattal szolgál. Mielőtt Mrs. Smythe bármit is mondhatott volna, hosszadalmas és körülményes mesébe kezdett arról, hogy őt Jehova tanúinak központi hivatala alkalmazta abból a célból, hogy tartsa szemmel négy körzeti pénztárosuk egyikét, egy blackwalli embert, akit azzal gyanúsítanak, hogy bizonyos módon — hangja itt bizalmas színezetet öltött —, amelyre most nem

térhet ki részletesen, a mozgalom hitelét rontja. Egy kitalált nyomozóiroda nevét is megemlítette, amelynél állítólag, mint kezdő dolgozik. Azután megkérdezte a háziasszonyt, emlékszik-e az Evans esetre, amellyel annak idején sokat foglalkozott a News of the World. Ja persze, ha nem olvassa a News of the World-öt, akkor nem is tudhat a dologról semmit; mindenestre neki, Charlesnak, oroszlánrésze volt abban, hogy annak az embernek igazságot szolgáltatottak. Csak beszélt és beszélt, folyékonyan, de meglepő nyugalommal. Mikor visszatért a kiinduló ponthoz, elmondta, hogy a gyanús ember egy kis hotelban szállt meg a városban (amikor Mrs. Smythe kinyitotta a száját, hogy megkérdezze „Melyik hotelban?” gyorsan elébe vágott, és udvariasan megkérte, ne kívánja, hogy megemlítsa a szálloda nevét), s ő most kötelességének érzi, hogy ugyanott szálljon meg.

... — Amint látja, Mrs. Smythe, amikor azt mondtam, közelebb kell költözniöm a munkámhoz, erre gondoltam — mondta ünnepélyes mosollyal —, s ez szószerint igaz is. — Mrs. Smythe először életében néma maradt. Charles elbeszélésének körülbelül egy harmadát értette csak meg, és egész elméje egyetlen kavargó összevisszaság volt csupán. Ha még kívánhatott egyáltalán valamit, az csak az lehetett, hogy utoljára lássa Charles Lumleyt. Charlesnek nyert ügye volt.

A következő reggel, kezében táskájával, Charles utoljára botladozott végig a hall zsiros gyékényzönyegén, és kibotorkált a júliusi napfénybe. Az éjszaka folyamán, amikor ébren feküdt, sokáig kéjjel gondolt arra a rúgásra, amellyel megfontoltan és tudományos pontossággal fogja a kutyát orron tisztelni, amikor az ugatni kezd rá, de ma — először, amióta a házba tette a lábát — az állat nem mutatkozott, és így a távozás csendben folyt le.

Tudta, hogy Mrs. Smythe félig gyanakvó, félig izgatott tekintete a megsárgult csipkefüggöny mögül nyomon követi, s ezért igyekezett gondtalanul viselkedni, amint végighaladt az utcán. Teljesen tisztában volt azal, hogy a három hét, amit Stotwellben töltött, elfecsérelt idő; huszonegy céltalan reggel, kába délután és reménytelen este, melyeknek folyamán gondolatai sehogyan sem akartak kitisztulni. Utolsó egyetlen éve során, ha problémái túlságosan felgyülemlettek, sokszor gratulált önmagának azért, hogy azt a néhány gyorsan elröppenő hónap után esedékessé váló kérdést: „hová?”, könnyedén el tudta háritani, és azzal áltatta önmagát, hogy ezt és a többi lényegbevágó problémát majd később, néhány hetes teljes magánya során fogja megoldani. „Sajnálom — felelte rendszerint a jövőre vonatkozó kérdésekre —, de fontos döntésekkel most nem foglalkozom. Egyszerre csak egy dolgot. Jelenleg vizsgára készülök, és — tette hozzá nagyképpen — amellett normális emberi életet is akarok élni. Amikor mindezzel már végeztem, csak akkor fogok a megélhetésre gondolni, és a többi fontos kérdéstől sem fogok elzárkózni.” Nagyon kényelmes volt ez így. Még egy szerény kis szertartást is rendezett a lakásán, amelynek során barátai jelenlétében döntött arról, melyik városba fog visszavonulni, hogy rendezze gondolatait. Megkérte barátait, hogy egy ív papírra írjanak le vagy egy tucat városnevet — mellőzve a nagyvárosokat, ahol a lakások túl drágák —, ő pedig csak úgy találomra egy gombostűt szúrt a papírlapba. — Nekem teljesen mindegy — mondta hetykén —, akár falu, akár iparváros, az én tekintetem úgyszólván befelé fordul majd. — Valami nevetséges véletlen folytán, a gombostű először pont annak az angliai városnak a neve mellett kötött ki, amely erre a célra alkalmatlan volt, mert ott született, és a szülei is ott éltek; az egyik vendég írta le, teljesen gyanútlanul.

A második szúrás egészen a papír szélét találta, ezért érvénytelennek nyilvánították, a harmadik azonban félreérthetetlenül Stotwellt jelentette. Reményekkel telve utazott az ország másik felében lévő, összezsúfolt utcákból, és gyárakból álló kisvárosba, csak azért, hogy értékes heteket körömrágcsáló tőprengésben töltsön. Semmilyen döntést nem hozott, még az állás ügyében sem, nem is beszélve az éveken át felgyülemlett mélyebb és súlyosabb személyes problémákról, amelyek mind erre a nyugodt és zavartalan kikapcsolódásra vártak.

Miért volt ez így? Miért nem sikerült az egész? — kérdezte önmagától, amint nehéz bőröndjét cipelve a főutcán, az állomás felé haladt. A válasz, mint az ilyesmire általában, csak részleges lehetett, részben, mert agya az egyetemi évek során mindenféle mellékes összevisszasággal zsúfolódott tele, és ezzel elméje alkalmatlanná vált a komoly gondolkodásra, részben a sok zavaró külső körülmény miatt (ma ne menj el hazulról, mert különben önagysága rájön, hogy nincs állásod, ma döntened kell, még mielőtt túl sok időt vesztenél, nézz utána az újságokban, milyen állásra van kilátás), és részben azért, mert problémáira egészen egyszerűen semmi érdemleges megoldás sem kínálkozott. Végül is azzal vigasztalta magát, hogy tulajdonképpen állhatatos maradt; mert ha mindig hallgatott volna mindazok jószándékú butaságára, akik tanácsokat osztogattak neki, már ki tudja, milyen szerencsétlen lépésekre szánta volna el magát. Az igazság az volt, hogy helyzete semmiben sem volt más, mint abbéli kísérlete előtt, hogy felhalmozódott problémáival szembenézzen; még nem ismerte fel azt, amire a körülmények hamarosan megtanították, hogy helyzete nem olyan, amin pusztá gondolkodással segíteni lehetne.

Elkerülhetetlen volt, hogy egy bizonyos vereségérzet ne nehezedjen Charles vállaira, amikor utolsó egyfontos bankjegyén megváltotta menetjegyét abba a városba, ahol szülei, rokonai és ismerősei vártak rá, hogy megkérdezzék, hol is volt mostanáig. Ha Sheila nem volna, gondolta keserűen, amíg visszajáró néhány shillingjére várakozott, ami most egyben minden tartalékát is jelentette, még csak valahogy eltengődne, padokon aludna, és újságot árulna. De mindenképpen látnia kell a lányt, bár semmit sem mondhat neki, amivel hosszú hallgatását megindokolhatná, vagy házasságukat kilátásba helyezhetné és vonzóbbá tehetné. Mindenben pechje van, mindenben! — sóhajtotta, miközben a jegyet mellényzsebébe tette, és átvette a visszajáró aprópénzt.

A vonat befutott, Charles közömbösen kapaszkodott fel és szállt be az egyik fülkébe, amelyik éppen a legközelebb esett hozzá, bőröndjét feldobta a csomagtartóba, és lerokadt egy sarokülésre. Azzal a túlzott tartózkodással, amely nevelése során vert gyökeret benne, elfordította fejét a fülke másik két utasától, úgyhogy csak homályos körvonalakat látta; középkorú házaspár volt, minden jellegzetes vonás nélkül. Csak amikor a vonat elhagyta az állomást és már a széles középangliai mezők hömpölyögtek tova az ablakok előtt, jött tisztába azzal, hogy a házaspár figyelő, kissé szegénylősen, de intenzív érdeklődéssel, ami már azon a ponton volt, hogy a csendet megtörve szavakban jusson kifejezésre. Charles felnézett, és szeme talákozott a tekintetükkel. Vajon hol látta már ezeket az embereket?

— Mr. Lumley, ha nem tévedek? — szólalt meg végül a férfi.

— Az a nevem — hagyta rá Charles óvatosan, halk hangon dűnyögve —, csak sajnós nem emlékszem pontosan, mikor volt szerencsém önökkel találkozni. Lássuk csak...

Az asszony, aki, úgy látszik, a legkevésbé sem osztotta a másik kettő zavarát, felbátorító mosollyal előre hajolt.

— George Hutchins szülei vagyunk — szólta szívélyesen. — Akkor találkoztunk, amikor fenn jártunk látogatóban a kollégiumban.

Charles egyszerre emlékezni kezdett egy jelenetre, amelyet szívesen elfelejtett volna. George Hutchins kellemetlen, makacs és humortalan fiatalember volt, ugyanazon az emeleten lakott, mint Charles, és fejébe vette, hogy kollégáját a kemény munka erényére szoktatja.

— Semmi rendszer — mondta fölényesen, amikor Charles könyveit megtekintette —, csupán találomra összehordott szöveggyűjtemény. Mint-ha játéknak vennéd az egészet. Ez pedig nem játék. Én például a legkisebb részt is alaposan átveszem. Előzetes átfutás, aztán gondos tanulmányozás, végül három hónap múlva ismétlés. Ez az a módszer, amelynek segítségével az olyan emberek, mint Lockwood, eljutottak odáig, ahol most vannak. — Lockwood száraz savószínű arcú tanár volt a kollégiumban, aki iránt Hutchins mély és őszinte tiszteletet érzett, és aki kellőképpen támogatta őt, a tudatos önteltség útján. Egy-egy ilyen leckéztetés után Charles gyűrötten és elgyötörten bámult a tűzbe, és intuíciója felvillanásainak és tiszúrásainak segítségével, amelyek nála a logikus gondolkodást voltak hivatva pótolni, igyekezett Hutchins brutális beavatkozásának dohos és nyomasztó légkörétől megszabadulni.

— Bizonyára hallott már George sikeréről? — kérdezte Mr. Hutchins, bizalmas, de büszke hangon, amelyből azonban némi zavartság is kicsengett. — Irodalmi társaságot alapított — tette hozzá.

A következő néhány percben a beszélgetés szinte mechanikusan haladt a maga útján, Charlesnak olyasféle mondatai segítségével, mint: „Rászolgált az elismerésre, megdolgozott érte”, vagy a hervadozó házaspár olyan válaszai révén, hogy: „Mindig erre vágyott, most végre elérte.” Jó modorának álarca mögött Charles valójában sajnálta ezt a két embert, mert nyilvánvalóan még inkább zavarban voltak, mint azon a napon, amikor bement Hutchins szobájába, hogy kölcsön kérjen egy kenyérpíró villát, némán és mereven ülve ott találta őket fiuknál. Hutchins szemmel láthatóan szégyellte szüleinek munkáskülsejét, és igyekezett elkerülni, hogy bemutatassa őket, nyilván abban a reményben, hogy Charles nem fogja felismerni a rokon kapcsolatokat. De a családi vonások önmaguk is eleget beszéltek, Charles pedig néhány percig csevegve elidőzött a szobában, részben attól a rosszmájú örömtől vezérelve, hogy Hutchinst kellemetlen helyzetbe hozhatja, részben mert őszinte indítást érzett, hogy megvigasztalja ezeket a tisztességes és szívélyes embereket, megmutatva nekik, ha fiuk kibírhatatlan sznob is, vannak azért még mások, akik nem azok, s legalább néhány kellemes percet szerezzen nekik e balul sikerült látogatás során. Sohasem jöttek többé, Hutchins pedig nem említette őket. Charles egy alkalommal, csupán attól a szándéktól áthatva, hogy figyelmes legyen, megkérdezte, hogy vannak a szülei, de az a mogorva pillantás, amelyben válaszként része volt, teljesen meggyőzte: Hutchins ezt a kérdést személyes sértésnek tekintette. Az a sikerkultusz, amelyben élt, lehetetlenné tette számára, hogy elviselje azt az emberpárt, amelytől származott, tekintve, hogy szülei sem sikerekben gazdagok, sem ünnepeltek nem voltak, sőt birminghami tájszólásuk éppen ellentéte volt az ő kiejtésének (hihetetlenül pontos untánzata Lockwood nyávogásának), úgyhogy, röviden szólva, a végsőkig lenézte őket. Szorongató problémái ellenére, Charlesnak volt elég ideje az afeletti örömrre, hogy nem olyan, mint Hutchins, s hogy vidám és könnyelmű kedélyállapota csorbítatlanul és elevenen megmaradt benne. Nem volt gyakori szokása, hogy idézzen, de egy kedves töredék

mégis felbukkant most az agyában, úgyhogy önkéntelenül is ezt dünnyögte: „Azok közé tartozom, akik alkottak, még ha halott világot is.”

— Bocsánat, nem értem — szólta Mr. Hutchins meglepődve, miközben előre hajolt.

— Semmi, semmi — mondta Charles abban a reményben, hogy szavai könnyedén és gondtalanul hatnak majd, de valahogy érdes csengést kaptak, és szemtelennek tűntek fel. Kétségbeesetten felállt, levette bőröndjét a csomagtartóról, és ennyit mondott: — Le kell szállnom a következő állomáson. — Kimenekült a folyosóra, hogy egy új fülke után nézzen. Az egyetlen helyiségben, ahol szabad ülés kínálkozott, négy kékre borotvált állú fiatalember verte a kártyát egy bőröndön, és olyan barátságtalan pillantásokat vetettek feléje, hogy inkább újra visszavonult, s mivel félt a folyosón maradni, nehogy Mr. vagy Mrs. Hutchins kijöjjön és meglássa, útjának hátralevő negyven percét a klozetban rejtőzködve tette meg.

Bár a nap meglehetősen baljóslatúan kezdődött, délután fél ötig Charles elég sok akadályt hárított el. Rendelteségi helyére érkezve, bőröndjét az állomás ruhatárában hagyta, és elhatározta, hogy hivatalos hazatérését addig halogatja, amíg csak lehetséges, aztán sietve tette meg a vasútállomásról az autóbusz megállóhoz vezető száz yardnyi utat, hogy megvárja az autóbust, s abba a faluba utazzon, ahol Sheila a szülei lakott. Amint az autóbusz az üde zöld mezőkkel szegélyezett úton haladt, egyszerre hevesen lángolt fel agyában és testében az a hónapokon át erőszakkal elnyomott vágy, hogy a lányt láthassa. Erre van szüksége, hazatérésre, viszontlátásra, nyugvópontra anélkül, hogy töprengéssel és gyakorlati problémák latolgatásával foglalkozna. De ezt a békét is előbb meg kell nyerni, jutott eszébe, és a belső feszültség hevesen megragadta s megrázta lelkét, amint felfelé lépkedett a kerti ösvényen.

A helyzet azonban újra elérte a mélypontot. Szükségtelenül erélyes és hosszú csengetésére az ajtót egy tömzsi, méltóságteljes, harmincöt év körüli férfi nyitotta ki. Robert Tharkles volt, Sheila néniének, Edithnek a férje. Amikor Charlest meglátta, arcának melankolikusan ünnepélyes kifejezése ingerültté változott. Már megint ez a bolond! Még mindig nem jött meg az esze! Mikor fog végre észhez térni?

— Sheila nincs itthon — mondta minden üdvözlés nélkül, s anélkül, hogy megvárta volna, míg Charles bármit is szól.

— Azért talán bemehetnék? Messziről jövök — morogta Charles.

— Csak Edith és én vagyunk itthon — mondta Robert, mintha figyelmeztetni akarná Charlest, hogy bejövetelével súlyos megpróbáltatásoknak teszi ki magát, ami igaz is volt.

Válasz helyett benyomult Robert mellett a hallba. Itt a konyhából kilépő Edith-tel találta magát szemben. — Sheila nincs itthon — mondta az asszony. — Tudom — válaszolt Charles, túl gyorsan beszélve ahhoz, hogy szavai teljesen érthetők legyenek. — Robert már megmondta. Kaphatnék egy csésze teát? Ha lehetséges, szeretném megvárni, amíg Sheila visszatér.

Megbotránkozó pillantásaiktól kísérve, Charles összehúzta magát, belépett a konyhába, és leült egy székre.

Ez a légkör volt minden találkozásra jellemző, ami Charles, valamint Robert és Edith között lefolyt. Nem azt kifogásolták Charlesban, hogy az életben semmilyen sikert nem ért el, ez szemükben nem volt büntetendő cselekmény — az ilyen embereket csak egyszerűen magukra kell hagyni —, hanem az bosszantotta őket, hogy még csak nem is igyekezett eredményeket elérni. Bár nem tudták szavakba önteni, legnagyobb hibájául még-

is azt rótták fel, hogy nem visel „egyenruhát”. Ha a törekvő középosztálybeli üzletember „egyenruháját” viseli, mint Robert, maguk közé fogadták volna. Az ő szemükben mindenkinek első számú kötelessége volt „egyenruhát” viselni, amely meghatározza helyzetét, hivatását, ambícióit: a kubicosok nehéz csizmáitól és felgyúrt ingujjától kezdve egészen a tanárok tweed öltönyéig. Az öltözködési szokások arra valók, hogy mintegy személyi igazolványként határozzák meg az emberek társadalmi helyzetét, hogy mindenki láthassa, ki hová tartozik. Charles azonban, úgy látszik, nem ismerte fel az öltözködésnek ezt a megszentelt feladatát. Mint kiskorú sem viselt bársonynadrágot és tarka inget. Még csak nem is pipázott. Ehelyett valami semleges, pártatlan utcai ruhában járt, ez azonban nem az üzletember öltözte volt, s nehéz cipőt viselt, amelyet azonban nem lehetett divatos turistalábbelinek nevezni. Charlesnak egyébként minden arra irányuló kísérlete, hogy megkedveltesse magát velük, balul ütött ki. Amikor először került össze Roberttal, azt ajánlotta neki, surranjanak ki ebéd előtt és igyanak egyet. Robert azonban sohasem járt el inni a háztól, sokkal jobban szeretett mahagoni szekrényéből ünnepélyesen elővenni egy félpintes sörösüveget. Egy alkalommal, amikor a lánynak kimenője volt, Edithnek segített mosogatni, s annyira vigyázott, hogy el ne törjön valamit, hogy végül is sikerült elejtenie egy pótolhatatlan mártásos tálacskát. Amikor Robert az idősebb nővér tekintélyes és felelősségteljes férjéhez illően arról kezdte kérdezzgetni sógornőjének vőlegényjelöltjét, hogy mivel szándékozik foglalkozni, mik a tervei a jövőt illetően, Charles egyetemista szokás szerint kitérő és tréfás feleleteket adott. Nem illett bele az ő világukba, nem tudott a nyelvükön, s miután sikertelenül kísérelték meg, hogy beleillesszék a maguk prúd és dohos formáiba, ellenszenvesnek találták és meggyűlöltek anélkül, hogy békét hagytak volna neki. Amint ott álltak és néztek rá, Charles megértette, hogy a csésze tea ellenében újabb lelki fröccsöt kell elviselnie tőlük, s ezt éppoly nehéz lesz lenyelnie, mint amilyen hiábavalónak bizonyul majd.

Edith volt az, aki a támadást elkezdte, miközben hihetetlenül apró szemét a fiúra szegezve, úgy állt ott, keményen, a szennyvíz kiöntő mellett, mint olyan asszony, aki „legény a talpán”, lompos ruhájában és lucskos kötényében.

— Feltételezem, hogy apával szerettél volna beszélni. (Hála istennek, ezúttal nem nevezte Papának a megsárgult vén madárijesztőt), tekintve, hogy megvan a diplomád, remélem, szeretnéd rendbeszedni a dolgaidat. (Rejtett, de nem túl rejtett célzás Charles eddigi komolytalan életmódjára). Apa már régen kíváncsi, mikor embeled meg végre magadat. (Ez arra vonatkozott, hogy Charles mindig kibújt kötelezettségei alól).

Charles bolondul lépre ment. — Nem állíthatnám, hogy éppen apát kívántam látni — mondta. — Azt hiszem, nincs semmi, ami miatt rög-tön... izé...

Rájött, hogy csapdába esett. Az utolsó fél tucat szó nem bizonyult éppen hathatósnak a mellének szegezett fegyverrel szemben. (Olyasmiket mondott, mint „még nem tartok ott, hogy...”, vagy „úgy látszik, nem vagytok tisztában...” stb.) Edith szája kinyílt, hogy kirikácsolja magából az előkészített megróvó szavakat, de Robert váratlanul közbevágott:

— A napokban találkoztam szüleiddel. Néhány perc alatt, kutyafuttában megtárgyaltuk a dolgokat. — Hangja itt határozottá és erélyessé vált, erősen kihangsúlyozva azt, amit lényegesnek tart. — Azt hiszem, tudod, hogy valóságos elégedetlenség járvány ütötte fel a fejét a te eljárásod miatt. Ez elsősorban arra vonatkozik, ahogyan eltűntél a diplomád átvétele után. Az apád azt mondja, még csak a címedet sem adta meg nekik.

Semmi módjuk sem volt, hogy érintkezésbe lépjenek veled. Azt hiszem, ez mégiscsak kicsit több a soknál.

Charles valóban az egyedül lehetséges módot alkalmazta, hogy szüleit megakadályozza abban, hogy beavatkozzanak életébe, és összezavarják, darabokra tépjék s érzelmeik ködével elhomályosítsák mindazt, amit nehezen szerzett magányának mikroszkópja alatt gondosan tanulmányozni akart. Ez azonban természetesen nem lehetett megfelelő válasz ennek az ostoba fajankónak arra a kijelentésére, hogy az, hogy némely esetben elutasítja annak az érzelmeikkel telt fürdőmedencének a használatát, amelynek ásásával szülei huszonkét évet töltöttek, feltétlenül „több a soknál”. A megszólalásra való teljes képtelenségnek az az érzése, amely az éjszakai lidércnyomások alkalmával az örületig szokta rémitgetni az embert, már kezdte elárasztani az agyát.

Robert és Edith hangja tovább bugyborékolta körülötte. Charles megpróbált elfeledkezni róluk, de az önelégült frázisok, a hetyke féligazságok, az udvarias brutalitások lehetetlenné tették a védekezésnek ezt a módját. Végül is Edith egy megjegyzése hirtelen dühvel talpra állította.

— Úgy látszik, sohasem kívánsz meghálálni bármit is azoknak, akik segíteni akartak rajtad.

A haragnak ebben az örvényében Charles egyszerre meglátta azoknak az arcát, akik „segíteni akartak rajta”; az arcok mögött pedig egy vízió lebegett — hősapkás hegycsúcsok alkonyi fényben —, amely talán az életet jelenthetné számára, ahol „vezető” nélkül csatangolhatna, ha azokat az embereket, akik együgyűségüket ezekkel a szavakkal lepezik: „szeretnék segíteni rajtad”, valami csoda folytán rá lehetne venni arra, hogy békében hagyják. És most önagysága még háláról beszél.

Amint ott állt, megmarkolva a szék támláját, Charles valami gyors elsöprő választ keresett, néhány átható keserű szót, ami bele marná magát Edith elméjébe, és benne élne ébren és álmában egyaránt, egészen halála napjáig.

Természetesen minden hiába. A beszéd nem birkózhat meg ezekkel az emberekkel. Valóban elképzelhetetlen volt, hogy az emberi nyelv eszközeivel hatni lehessen rájuk, legfeljebb, ha valaki rájuk vetné magát, leteperné őket, s aztán betömött szájjal, összekötözve ott hagyná őket egy gramfonlemez társaságában, amely állandóan egy rövid, tömör szöveget ismételtetne. Milyen öröm is lenne számára, mindig újból elindítani a lemezt valami olyan szöveggel, amely néhány egyszerű mondatban fejezné ki annak a bűnnek a lényegét, amelyet ők és a hozzájuk hasonlók pusztalétükkel az emberiség ellen elkövetnek.

— Úgy látszik, elevenbe találtál, Edith — jegyezte meg a férje. — A mi barátunk azt sem tudja, mit is válaszoljon. Hallgatásra kényszerül.

Charles egyszerre meglepő nyíltsággal Robertra pillantott. Hirtelen úgy rémlett neki, hogy merev, barna bajuszában, amelyet azért viselt, hogy arcának kellő méltóságot kölcsönözzön, van valami furcsán nem emberi. Úgy festett, mintha valami drótszörű terrierről nyínták volna le.

— Valójában nem is nagyon figyeltem arra, amit Edith mondott — felelte félig mentegetőzve. — Éppen azon tűnődtem, miért nem vesz már valaki egyszer magának annyi fáradságot, hogy levágja a te buta bajuszodat, és olyan kis fekének használja, amelyek rendszerint az ablakban lógnak a vízlevezető csatornák közelében.

Nyugodtan és udvariasan beszélt, mindazonáltal egy kis idő eltelte után, amíg értelmük kereste a szavak jelentőségét, rájöttek, hogy szándékosan sértegeti őket. Edith arca mintha szokott nagyságának kétszeresére dagadt volna, szeme kidülledt, aztán véget nem érő szóáradatot indított el, reszketett a hisztériától és haragtól. Robertnak a maga részéről nem volt

nehéz megtalálnia a helyzethez leginkább illő viselkedést. Száját összeszorította, vállát kifeszítette, és könnyedén, de mégis határozottan előre lépett, mintha csak maga Ronald Colman lett volna. Mikor aztán dörgedelmes és hatásos mondata is hogy: „Elég volt az ilyen beszédből” célt tévesztett és nem hatolt el Charles tudatáig, Edith gágogása pedig már határozottan könnyes színezetet kezdett kapni, Ronald Colman eltűnt, s máris Stewart Granger állt ott, veszélyesen, támadón, erőből duzzadón. Megragadta Charles kabátja gallérját. Charles a meglepetéstől egy pillanatig mozdulatlan maradt. Milyen gyorsan végzetessé vált a helyzet. Most aztán végleg lehetlenné tette magát. Micsoda szégyen! Robert ki fogja dobni. Soha többé nem teheti be a házba a lábát.

Robert puffedt, ostoba arcát egészen közel tolta a fiúéhoz. A fenébe is! Hát kapják meg a magukét, ha mindenáron ezt akarják! Charles hirtelen rántással kiszabadította magát, a konyha másik végébe, a kiöntőhöz futott, és felkapta a mosogatótálat. Edith éppen akkor fejezte be a mosogatást, amikor Charles megérkezett, és valami okból még nem öntötte ki a vizet. A habos szürke ár egy része magára Charlesra fröccsent, amikor hirtelen felkapta a tálat, a víz másik fele azonban diadalmas ívet írt le, amint a megkönnyebbülés felemelő érzésétől kísérve megforgatta az edényt maga körül. Teljesen egy időben három hang töltötte be a konyhát, a víz loccsanása, Edith hangos sikolya és a mosogatótál csörömpölése, amint kikötött az egyik sarokban. Még szinte földet sem ért, amikor Charles máris felrántotta a hátsó ajtót és kirohant a házból. Egy hátravetett pillantás még megmutatta neki Edith nedves hajtincsektől övezett arcát és Robertet, amint megpróbálja kitörölni szeméből a szappant.

Mikor a kapu becsapódott mögötte, s végigtámolygott az úton, Charles egyszerre rájött, hogy lényegében mi is történt: tulajdonképpen nem is Robert meg Edith volt az, akikkel összeveszett, hanem maga Sheila. Csendes és kitartó állhatatossággal szerette a lányt, attól a forró estétől kezdve, amikor tizenhét éves korában először tanulta meg, mi a szerelem, úgyhogy a lány valósággal behatolt a lényébe, és egyéniségének részévé vált. A habozás érthető időszaka után Sheila beleegyezett, hogy hozzámenjen, amint ez lehetségessé válik, s ennek a házasságnak kilátása életének alapjává vált, és cselekedeteiben s gondolataiban egyaránt kifejezésre jutott. Most itt a homályba boruló utcán saját lépteinek ütemétől kísérve, világosodott meg agyában annak tudata, hogy álma most már nem valósulhat meg. Megjelent szeme előtt Sheila arca, de lényének elbűvölő nyugodtsága és varázsa, rég várt vendégként, még be sem léphetett igazán a képzeletébe, máris szertefoszlott, és a lány szeme helyett a lány anyjának szemét látta, amint ünnepélyesen, szemüvegesen mustrálgatva tekint rá, az álla helyett pedig az apja állát vette észre, amint szögletesen és borotváltan mered előre, fontoskodó, összeszorított szája alatt. Nem! Sohasem attól félt ő csupán, hogy Sheila meg fog öregedni, tagjai elvesztik rugalmasságukat, s petyhüdtékké vagy véznákká válnak, hanem sokkal inkább attól tartott, hogy egyre jobban részévé válik annak a korlátolt és önhit világnak, amelynek talajából maga is virágba szökkent. Fülében Robert fölfuvalkodott dumájával és Edith dühös rikácsolásával, érezte, hogy ezt sohasem tudná elviselni. Vége. Nincs többé Sheila.

A gondolatra, hogy az egész ügynek vége szakadt, lelkét elárasztották a képek: az elefántcsont színű csupasz foltocskák a lány füle mögött, keskeny állának remegése, amikor az első csóknál felemelte az arcát, karcsú selymes karja... Szíve úgy ugrált ide-oda a mellkasában, mint valami

cricket-labda száraz, hepehupás talajon; olyan hevesen megrázkódott, hogy kibillent egyensúlyából, és nekitántorodott egy kőfalnak, amely valamelyik tekintélyes polgár kertjét övezte. A tömör kő érdekessége egy pillanatra kitisztította a képzeletét, de csak azért, hogy új, egymásra halmozódó képsorozatnak adjon helyet, Sheila arcát látta ismét, sápadtan, sugárzón, határozott élességgel, mögötte apjának fősvény, pedáns fejét, anyjának izetlen, petyhüdt vonásait, Edith rosszindulatú, tépett szemöldökét, az egész kép felett pedig Robert trónolt, utálatos borjúfejével,

— Nem veszem el Robertet! — kiáltotta hangosan, kétségbeesett fájdalomában. Egy középkorú asszony és egy kisfiú, akik az autóbusz-megállónál varakoztak, feléje fordultak, és bamba kíváncsisággal tekintettek rá, amint elhaladt mellettük. Charles futásnak eredt. Csak azt kívánta, hogy eltűnjön a szemük elől a sarok mögött, de azért tudta, hogy egyben mindaz elől is fut, ami eddigi életét jelentette.

Annak már vége. „Nincs többé Sheila” és „Kocsma” állt ott keresztben egymás tetején a felirat egy sárgán megvilágított üvegtáblán. Félholtan megragadta az ajtó rézkilincset, és a küszöbön megbotolva, bevonzolta magát az ivóba...

— Nos hát, annyit mindenesetre tudok — mondta a vendéglős —, hogy amikor nálam dolgozott, egy fabatkát sem ért.

Nagy hangon beszélt, mintha valami igazságtalan ítélet ellen tiltakozna. A vörös képű azonban nyugodtan és magabiztosan válaszolt.

— Ma a mellényzsebéből kifizethetne. Az utolsó tégláig megvásárolhatna mindent tőled, az utolsó fűszálat is, ha kedve tartaná.

A vendéglős hamarosan dühbe gurult. Mérgesen tekintett a pohárra, amelyet Charles előbe tolt, hogy újra megtöltse, és miközben ilyen morgorván nézett, homloka, amely különben is szokatlanul alacsony volt, teljesen eltűnni látszott.

— Értsd meg, nem akarom azt állítani, hogy nem lehetett megbízni benne — mondta olyan hangsúllyal, mint aki hallatlan nagylelkűségnek igyekszik feltüntetni azt, hogy hajlandó némi mentő körülményt is találni egy értéktelen egyén számára. — Nem mondhatom, hogy valaha is okom lett volna azt gondolni, hogy megcsapott valamit, hogy akár pénzt vett volna ki a kasszából vagy italt a raktárból, vagy akár poharakat vagy hamutartókat vagy bármit is. De az biztos — folytatta hevesen, előre hajolva —, hogy azt sem tudta, melyik a jobb és melyik a bal keze. Ha le tudta írni a nevét, akkor ez volt minden, amit írni tudott. Néha, amikor nagy volt a forgalom, őt is a bárpult mögé állítottam. Ilyenkor azt hittem, hogy még az üvegek ragasztócéduláit sem képes elolvasni. Ha valaki „Double Diamond”-t kért, örülhetett, ha „Guinness”-t kapott.

Charlesnak, aki türelmesen álldogált a bárpultnál és megpróbált semmi egyébre nem gondolni, mint a három pint sörre, ami már a gyomrában volt és a negyedikre, amit most szeretett volna megkapni, váratlanul megütötte a fülét az a szó, hogy „Guinness”. — Nem, köszönöm — szolt gyorsan —, ugyanabból kérek, mint az előbb. — A vendéglős, tudomást sem véve a fiúról, áthajolt a bárpulton, és gúnyos mosollyal arcán, leírhatatlan megvetéssel nézett a vörös arcúra. Közben azt képzelte magáról, hogy nyugodtan érvel.

— Kétbalkezes volt — zárta le fejtegetését.

A vörös arcú türelmesen ismételte: — Ha idejönne, könnyűszerrel megvásárolhatna mindent.

A vendéglős a dühtől elszürkülve, türelmetlenül rántott egyet a sörcsapoló fogantyúján, és Charles poharába zúdította a zavaros folyadék habzó áráját.

— Ismerek két pacákat, akik nála dolgoznak — folytatta a vörös arcú fölényes nyugalommal. — Hat fontot és tíz shillinget is megkeresnek egy héten. Szombat délután pedig kétszer annyi a kereset, mint máskor.

A vendéglős morcosan toltá Charles felé a poharat, és shillingjét besöpörte a kasszába.

— Szerződéssel dolgozik — beszélt továbbra is a vörös arcú. — Min-dig szerződést köt. Kiszemél magának valami nagy középületet vagy szál-lodát, s aztán szerződést köt, amelyben kötelezettséget vállal, hogy az ablakokat szabályos időközökben megtisztítja. Háromhavonként elküldi a számlát.

— Számlát! — tört ki a vendéglős szenvedélyesen. — Amikor nálam dolgozott, annyit sem lehetett rábízni, hogy hat pennyt felvegyen fél pint sörért. Ha forgalmas esténk volt, mindenféle csöcselék idesereglett, mert tudták, hogy a bárnál lesz, és nem tud összeadni. Őt pohárral rendeltek, és háromért fizettek. De most persze *magának* dolgozik — hangsúlyozta a „magának” szót tajtékozó gyűlölettel. — Most persze tud szabályos számlát küldeni. Még csak nem is csinál hibát egyikben sem.

— Azt nem mondhatnám — felelte a vörös képű. — Azt hiszem, leg-többször többet számol fel a kelleténél. — Elégedetten nevetett a saját ötletes válaszában.

Charles letette üres poharát, és kiment a vizeldébe. Amikor visszatért, a beszédtema megváltozott; úgy látszik, a vendéglőst tulajdonképpen nem is érdekelte komolyan az a tehetetlen fickó, aki időközben meggazdago-dott. Ami nála sokszor gutaütéssel fenyegető dühnek látszott, valójában egyéni társalgási stílus volt, üzletének „nevezetessége”, ami a sörgyár szá-mára, amelynek érdekeit képviselte, legalább évi ezer font hasznot jelen-tett. — Megint ugyanazt? — ordított rá bőszen Charlesra, amikor az újra a bárhoz lépett. — Nem, whiskyt kérek — válaszolta Charles, mert az ég-világon mindennél jobban vágyott arra, hogy leigya magát, és már csak hat shillingje maradt. Ha szakszerűen keveri az italokat, talán elég lesz. A whisky után egy gin következik, azután pedig, ha még lesz pénze, egy pohár „stout”-ot iszik, s az végleg el fogja intézni.

Eddig csupán ők hárman voltak a kocsmában, de most a helyiség kez-dett lassan megtelni. Tíz perc alatt mintegy fél tucat tagbaszakadt, közép-korú asszony, nyilván munkásnő lépett be, hogy „Guinness”-ük társaságá-ban megkezdjék szokásos esti tereferéjükét. Pusztá véletlen folytán Char-les éppen annak a székekből álló félkörnek közepén találta magát, amely az ő számukra volt fenntartva, s az asszonyok most a jelentőségteljes pil-lantások valóságos pergőtüzében tartották, hogy eltávolítsák. De a whisky-nek és a sörnek az a keveréke, amely Charles üres gyomrában leledzett, kezdte megtenni a maga hatását, s ő csak ült ott továbbra is, félig lehunyt szemmel, tudomást sem véve a nők ingerült mozdulatairól és megjegyzéseiről. A vendéglős homályosan szétfolyó alakja egy ronggyal törölt valamit a bárpulton, s közben Charles az alkohol ködén keresztül magát látta, ronggyal a kezében, amint valamit törölget, de nem a bárpultot, hanem egy ablakot. *Szerződést köt, amelyben kötelezettséget vállal, hogy szabályos időközökben megtisztítja az ablakokat. Háromhavonként elküldi a számlát.*

Az asszonyok közben nyíltan beszélgettek körülötte, átnézve a feje fölött; beszélgetésük foszlányai összekeveredtek az előzőleg hallott mon-datokkal, amelyek makacsul ott visszhangzottak az agyában.

— Megmondtam neki, ha tudni akarja, miért nem küldöm iskolába, jöjjön velem és...

A mellényzsebéből kifizethetne...

* Erős barna sör

... nézze meg, mit írt a szenespince ajtajára...

... Ismerek két pacákot, akik nála dolgoznak. Szombat délután kétszer annyi a kereset, mint máskor.

... Hol hallott volna máshol ilyen kifejezéseket, mondtam neki. Micsoda mocskos szó. Hát erre tanítják őket?...

Kétbalkezes volt. Amikor nálam dolgozott, egy fabatkát sem ért.

... Remélem, nem akarja azt állítani, hogy otthon tanul ilyesmit.

Azt hiszem, többet számol fel a kelleténél. Az utolsó fűszálat is, ha kedve tartja.

... Akár iskolaigazgató, akár nem, jól megmondtam neki.

Charles mellényzsebében egy papírdoboz volt, amely utolsó cigarettáját tartalmazta. Óvatosan kivette, de az valahogy mégis meggörbült, és oldalán kiszakadt a papír. Rágyújtott, közben úgy tartotta, hogy egyik ujjával pontosan befogta a szakadás helyét, mélyen beszívta a füstöt. Gyomrának forró alkoholos viharosarka felemelkedett benne, hogy találkozzon a tüdejében gomolygó nikotinfüsttel, s miután így minden bűnnek és gondnak a terhe lecsúszott a válláról, Charles halk hálaimát rebegett a kék édes méreg istenéhez, hogy ezt lehetővé tette számára.

Azután értelme egy pillanatra mintha kitisztult volna, észrevette azt az ellenséges légkört, amely körülötte kialakult. Zavartan és ijedten felugrott székéről, és a bárput körül elhelyezkedő csoporthoz csatlakozott. A vendéglős és két lánya keményen dolgozott, töltötte a poharakat és szedte a pénzt, de ő valahogy nem akart sorra kerülni. Néhány esetben, miután türelmesen megvárta, amíg az előtte lévőket kiszolgálják, egészen a bárputig jutott, de mindig durván félrelökték, épp akkor, amikor kinyitotta száját, hogy megmondja, mit kíván. Húsz perc elteltével kezdett megszűnni az a kábulat, ami a whiskynek és a cigarettának volt köszönhető, s az egyedüli, amit érzett, csupán az állandóság okozta fáradtság volt, s ez annál inkább terhes volt, mert egész nap alig evett valamit. Határozott mozdulattal felemelte poharát, és lecsapta a pultra. — Gint kérek! — kiáltotta. — Négy keserút, egy Guinesst, három fröccsöt, Martha pedig azt kérdezi van-e Weightjük — harsogta mellette egy zömök alak. Charles hevesen feléje fordult. — Egy pillanat türelmet kérek — tört ki —, én ön előtt voltam itt. — Az ember egy pillanattal hidegen végigmérte, de még mielőtt felelhetett volna, egy tálcán egy doboz cigarettával kiegészítve, már át is nyújtották neki a rendelését. Gyorsan kiszámolta a szükséges pénzt, és eltávolodott a pultról. Charles a megsemmisülés Atlanti-óceánjának fenekére süllyedt. Még egy olyan kimerültségtől és csalódásoktól eltompult elme számára is, mint amilyen az övé volt ebben a pillanatban, világossá vált, miért nem jut itt ma semmire. A helyiséget, amelyben tartózkodott, főleg munkások látogatták, nyers és faragatlan fickók, akiket az élet megtanított arra, hogy lelkük éles sarkait kellőképpen használni tudják. Az ő lelkének sarkait azonban nevelése, iskoláztatása során módszeresen lecsiszolták. Az óvodától kezdve mindig arra tanították, hogy mérsékelje hangjának természetes erejét, minden lehetséges módon feláldozza magát, és másoknak biztosítson elsőbbséget. Most aztán íme az eredmény. Olyan neveléssel látták el, amely egy sokkal boldogabb kor követelményeinek felelt meg, s aztán kilökték a huszadik század közepének őserdejébe. Darázsfészkekben volt, csupa darázs között, amelyek mind egyformák voltak, ő maga pedig csak abban különbözött tőlük, hogy előzőleg megfosztották fullánkjától.

— Most aztán, hogy kiszolgáltuk, tánguljon a bárputtól — bömbölte a vendéglős, ráhajolva a pultra a maga erőszakos módján. — Engem senki sem szolgált ki! Egy gint és egy pohár stoutot akarok! — rikoltotta Charles szokatlan erővel. Egy pillanattal csend támadt, mindenki feléje fordult, azután közömbösen újra hátat fordítottak neki, és folytatták a megkezdett

beszélgetést. Ily módon sikerült ismét tudára adniok azt a mindennél jelentősebb tényt, hogy saját osztályának rabja, és ha egyszer el is kalandozik a fajtájától, számkivetettségre van ítélve. És mégis gyűlöli a saját fajtáját; a Robert Tharklesokat, a George Hutchinsokat, a Lockwoodokat. Felhajtotta a gint, s utána rögtön szájához emelte a stoutot. A hosszú várakozás kijózanította, és sietnie kellett, ha megkönnyebbülést óhajtott.

Az nem sokáig váratott magára. Amikor a barna sör lassú kortyokban követte a gyorsan felhörpintett gint, az előbb elfogyasztott italok is kezdtek felébredni álmukból. Egymás után jelentkeztek a mámor jól ismert tünetei. Nyelvét kissé zsibbadtnak érezte, és amint fogaihoz tapadt, úgy tűnt föl, mintha vastag flanelréteg borítaná. A bárpult a maga egész szájában lassú ütemben süllyedni és emelkedni látszott. Fenn a mennyezeten a három villanyégő, amely csak homályosan ködlött át a sűrű cigarettafüstön, méltóságteljes, ünnepélyes körtáncba kezdett.

— Van-e gyufád, apuskám? — brekegte mellette egy hang. Mielőtt válaszolt volna, Charles megemelte poharát, és minden sietség nélkül leengedte torkán a sör utolsó harmadát. Amint az ital lefolyt gégéjén és beleömlött a gyomrában várakozó táncoló óceánba, felszabadultságának érzése tökéletessé vált. Józan állapotban bizonyára szolgálatkészsen megfordult volna maga körül, benyúlt volna zsebébe a gyufáért, s közben talán kilötyögtette volna a kezében lévő italt. Így azonban közömbös volt, figyelmetlen, s képes volt ugyanazon a szinten mozogni, mint a többiek, akik az ivóban voltak.

— Van-e gyufád? — hangzott fel újra a brekegés, minden neheztelés nélkül, mint aki számára nem jelent túl nagy kellemetlenséget a harminc másodperc várakozás. Charles óvatosan megfordult, és megpróbált mindent elkövetni, hogy ne veszítse el szeme elől a mellette álló ember hol kiterjedő, hol összezsugorodó arcát. Egyetlen szó nélkül kivette gyufásdobozát, és végtelen gonddal kihúzta a belső részét. A gyufák azonban fejfelé fekdtek benne, és a földre potyogtak. Charles rögtön lehajolt, hogy összeszedje őket, közben hevesen meglökött valakit, aki a bárpultnál állt. Az ember megtántorodott, élénken tiltakozott, de Charles még csak nem is gondolva bocsánatkérésre, makacsul a gyufák felszedésének súlyos feladatára összpontosította figyelmét. Hogy tényleg egy sörtőcsában úsztak-e, vagy ez csak kavargó, zavaros látásának rémlett, azt nem tudta volna megmondani, de mindenesetre jó néhány percbe telt, amíg az utolsót is felszedve, visszarakta a dobozba őket úgy, hogy mindegyiknek a feje egy irányba mutatott. Mikor újra felemelkedett, megint az ember felé fordult, akinek az arca ezúttal nem hol kicsi, hol nagy volt, hanem változatosság kedvéért hol közvetlen közel jött, hol végtelen messzeségbe húzódtott. Újra kinyitotta a dobozt, kiválasztott egy gyufaszálat, meggyújtotta, és az arc felé nyújtotta. Ebben a pillanatban azonban az arc, amely az előbb még elviselhetetlenül közel volt az övéhez, ismét eltávolodott tőle. Charles bosszús kiáltás kíséretében, teljes hosszúságában kinyújtotta égő gyufát tartó karját.

Az arc egyszerre megszűnt arc lenni, és a düh vérben forgó szemű, biborvörös tűzgömbjévé változott. Amikor az égő gyufa sisteregve találkozott a lecsüngő bajusszal, s a láng egy pillanatra egészen az orrlyukakig felcsapott, az ember a harag és a fájdalom kiáltásával tántorodott hátra. A váratlan hangtól megijedve, maga Charles is megingott és hátradőlt. Az ivó már túlságosan zsúfolt volt ahhoz, hogy valaki ilyen váratlan és heves mozdulatokat engedhessen meg magának. Könyökök fúródtak az oldalába, sör fröcskölt szerteszét, s hangos káromkodások özöne röppent magasba a beszélgetés általános moraja fölé.

Normális állapotban semmi sem tudta volna ilyen helyzetben elnyomni Charles szégyenkezését és rémületét. Micsoda felfordulást okozott! Megszegte az önuralom és a néma alkalmazkodás szent törvényeit és — ahogy mondani szokás — *szabadjára engedte indulatait*. Józan állapotban nem várt volna tovább, legfeljebb, amíg kinyög néhány bocsánatkérő szót, és az összeégett bajusz ember kiáltása, hogy „Ez disznóság! Dobjátok ki a hülye fattyút! Túl sokat enged meg magának!” már félúton találta volna az ajtó felé. Így azonban az alkohol ködének jótékony hatása még a vendéglős fenyegető magatartásával szemben is megvédte. Ahelyett, hogy meghunyászkodva menekült volna a pult mögül feléje röpített szitkok orkán-szerű árja elől, egy ideig csupán jóindulatúan pislogott a vendéglős bizonytalan körvonalú arcára — amelyen az orr hol messze előre nyúlt, hol groteszkül mélyen hátrahúzódott az előreugró szemöldökök eresze alá —, s csak azután fordult nyugodtan sarkon, nyitotta ki az ajtót, hogy kinn ráköszöntsön a meleg nyári éjszaka csendje és a falusi utca, amely hol szélesre tágult, hol keskenyre húzódott össze, mintha egy hol szétnyíló, hol bezáruló óriási tengeri kagyló volna.

Nekidőlve a falnak, megvárta, amíg a körülötte lévő világ eszeveszett tánca gyengéd hintázássá csendesül úgyhogy elindulhatott. Nem volt hová mennie, sem pénze, sem terve nem volt, de az éjszaka szinte a fülledtség meleg volt, a hold hosszú árnyékokat vetve erős fényt árasztott, s elég ital volt benne, hogy minden aggodalomtól megvédje. Bizonytalan járással, de boldogan befordult egy, a házak kertjei mögött lévő mellékutcába. Amint odább haladt, agya egyre gyorsabban kezdett dolgozni, míg végül azzal a szédületes sebességgel száguldott, ami rendszerint részegségével járt.

Charles sokszor gúnyolódott azon az általánosan elterjedt nézetén, amely szerint az ilyen állapot valami letargikus félparalízisra hasonlít. Az ő esetében éppen fordítva állt a helyzet, agyának működési sebessége ilyenkor érte el a maximumot. Megszabadulva minden korlátozottságtól — nemcsak a büntől és következményeitől való félelemtől, hanem még az egyensúly és az irányzék fizikai törvényeitől is —, ilyenkor vált igazán képessé, hogy néhány perc alatt életbevágóan fontos döntéseket hozzon, amelyekben később sem kellett változtatnia, amikor „normális” tehetetlen és cselekvésre képtelen állapota visszatért. Most, amikor leroskadt egy füves halomra, amely körül tücskök cirpelték és ugráltak a holdfényben, az utolsó néhány nap tapasztalatai összekeveredtek életének régebbi élményeivel, s a körülötte hullámozó táj közepette mindent új megvilágításban látott.

Ez az új tisztánlátás persze nem hűvösen mérlegelő analízis formájában következett be, mert helyzetének analízise látszólag könnyű lett volna, és csakis ahhoz a beletörődő, félig cinikus megállapításhoz vezethetett, hogy meg kell alkudnia, vissza kell térnie, és fölszedve törött bölcsőjének darabjait, nagy gonddal össze kell enyveznie őket: hanem meglepően határozott víziók formájában köszöntött be, és ő rövid, éles felvillanások alakjában élte át életének alapvető érzéseit. Nagyon egyszerű volt: látta magát könyvek fölé görnyedve, oktatást hallgatva, szolgálatkészen kijavítva a hibákat, amint mindezek során szüntelenül formálják, alakítgatják, miközben ő éveken át a mások érzékenységét jelentő területek között bújkál. Egy-egy nagyobb lépés bármely irányban — s valaki máris megsértődik, megbántottnak vagy csalódottnak érzi magát. Mindez azt eredményezte, hogy tanárai fejüket csóválva, apja dühösen és felháborodva, anyja hízlelge és duzzogva, Mrs. Smythe kérdezősködve és Edith rikácsolva; egytől egyig rajta gázoltak keresztül. Gondolatai még nagyobb sebességre kapcsolak; hátára fordult, úgyhogy láthatta a holdfénytől beezüstözött templomtornyot, amely lengedező nádszálként mutatott a néma égre, s

közben új meg új képek jöttek szakadatlanul. Sheila hajolt fölője, szeme gyengéden kereste a tekintetét, de aztán homloka eltűnt, haja csupán egy hüvelyknyire kezdődött a szemöldöke fölött, s az egész arcból a vendéglős durva és erőszakos arca lett. Egy modern verssor, amelyet nemrég olvasott, váratlanul lepottyánó kavicsként hullott az emlékezetébe.

És a tiszta szerelemért sírok én.

Egyszerre George Hutchins jelent meg, és hatalmasat rúgott egy futballabdába, a labda a kapu felé repült, ahol zöld szveterben és sapkában Lockwood állt; amíg a labda szállt, Charles egyszerre meglátta, hogy az nem is közönséges labda, hanem idősebb Mr. Hutchins feje. — Sose bánja, Mr. Lumley — szólt oda röptében birminghami kiejtésével Charlesnak. — Ami George-unk keményen dolgozott, amíg ezt sikerült elérnie. — A verssor újra felhangzott benne, de ezúttal megváltozott formában: a mámor megszokott jeleihez tartozott ez nála.

És a szerelmet tiszteltem én sírva;

Charles felállt, és kényszerítette magát, hogy tovább menjen. Így könnyebb gondolkodni, mint ha a földön feküdne. Gondolkodni, de min? Csupán egy kérdés van: hogyan használja fel eddigi huszonkét évének tapasztalatait, hogy megfelelő alapot képezzenek a hátralévő ötven számára? Valóban hátra van még az az ötven? A gomba alakú felhő, amely állandóan ott élt agyának egy rejtett zugában, egy pillanatra megjelent, hogy mindent elsöpörjön.

Es sírokat tiszteltem én szeretve.

... És mégis úgy kell élnie, mint aki biztos ebben az ötven évben. Minden egyéb feltevés csak az öngyilkossághoz vezethet.

Az útszéli árok felője rohant, megragadta bokáját úgy, hogy előrebukott, rá egy száraz levélágyra, amely ütemesen ringatni kezdte. Charles érezte, hogy hamarosan rosszul lesz, de agya még mindig tisztán és zavartalanul működött. Amint ide-oda hánykolódott, a száraz tavalyi levelek egészen beborították, de minden testi nyomorúsága ellenére is új felszabadultságot érzett. Néhány pint folyadék van benne, meg esetleg utolsó, sok órával ezelőtti étkezésének egypár emésztetlen morzsája. Egy-két perccen belül mindettől meg fog szabadulni.

És sírva letiszteltem a szerelmet.

Miért ne tudna ő ugyanilyen könnyen megszabadulni az osztályától, a környezetétől, az előítéletek és szokások nyomasztó, elviselhetetlen terhétől is? Újra feltápáskodott, s egy pillanatra felnézett a sebesen forgó égboltra.

És sírásó tisztelendőkkkel szeretkezem.

Miért ne lehetne most egyszerre vége mindannak, ami eddig volt, miért ne születhetne újra és léphetne be egy új világba, ahol nem hallani más zenét, mint a tücskök ciripelését?

Varga Zoltán fordítása

A szerzőt a dühödt fiatalok néven ismertté vált angol írónemzedék jelentős képviselőjének tartják. Az itt közölt részlet Hurry on Down című regényének első fejezete.